

धर्मयज्ञादि तपःकृच्छ्रचांद्रायणादि शाश्वतब्रह्मनित्योवेदः आचारंस्नानादि शौचंप्रायश्चित्तादि ॥ २ ॥ ३ ॥ वर्णाःसात्विकंराजसंतामसंमिश्रंचेतिस्वच्छत्वादिसाम्यान्गुणद्वतंवर्णराब्देनोच्यते ॥ ४ ॥ सितःस्वच्छःसत्वगुणःप्रकाशात्माशमदमादिस्वभावः लोहितोरजोगुणःप्रवृत्त्यात्माशौर्यतेजआदिस्वभावः पीतकःरजस्तमोव्यामिश्रःकृष्यादिनिहीनकर्मप्रवर्तकः असितःकृष्णःआवरणात्मातमोगुणःस्वतःप्रकाशप्रवृत्तिहीनःशकटवत्परम्रेयः ॥ ५ ॥ इदमाक्षिपति वर्णेनजात्या वर्णःसात्विकत्वादिर्यदि भिद्यतेतन्नेतिशेषः तत्रहेतुः सर्वेषामिति ॥ ६ ॥ नःअस्माकंब्राह्मणानामपिकामक्रोधादिरजस्तमःकार्येनिग्रहायप्रभवतिसमर्थमवति अतःसत्त्वादिव्यभिचारान्तव्युत्पात्ताजात्यादिव्यवस्थेत्यर्थः ॥ ७ ॥ ८ ॥ जंगमानांपश्वादीनां तस्मात्सर्वेषांसमानधर्मत्वात्पशुदृक्षादिष्विवमनुष्येष्वपिनजातिभेदनिश्चयइत्यर्थः

ततःसत्यंचधर्मंचतपोब्रह्मचशाश्वतम्॥ आचारंचैवशौचंचस्वर्गायविदधेप्रभुः॥ २॥ देवदानवगंधर्वादेत्यासुरमहोरगाः॥ यक्षराक्षसनागाश्चपिशाचाम
नुजास्तथा॥ ३॥ ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्याःशूद्राश्चद्विजसत्तम॥ येचान्येभूतसंधानांवर्णास्तांश्चापिनिर्ममे॥ ४॥ ब्राह्मणानांसितोवर्णःक्षत्रियाणांतुलोहितः॥
वैश्यानांपीतकोवर्णःशूद्राणामसितस्तथा॥ ५॥ भरद्वाजउवाच चातुर्वर्ण्यस्यवर्णेनयदिवर्णोविभिद्यते॥ सर्वेषांखलुवर्णानांदृश्यतेवर्णसंकरः॥ ६॥
कामःक्रोधोभयंलोभःशोकश्चित्ताक्षुधाश्रमः॥ सर्वेषांनःप्रभवतिकस्माद्वर्णोविभिद्यते॥ ७॥ स्वेदमूत्रपुरीषाणिश्लेष्मापित्तंसशोणितं॥ तनुःक्षरतिसर्वेषां
कस्माद्वर्णोविभज्यते॥ ८॥ जंगमानामसंख्येयाःस्थावराणांचजातयः॥ तेषांविविधवर्णानांकुतोवर्णविनिश्चयः॥ ९॥ भृगुरुवाच नविशेषोस्तिवर्णानां
सर्वंब्राह्ममिदंजगत्॥ ब्रह्मणापूर्वस्तृष्टंहिकर्मभिर्वर्णतांगतं॥ १०॥ कामभोगप्रियास्तीक्ष्णाःक्रोधनाःप्रियसाहसाः॥ त्यक्तस्वधर्मार्क्तांगास्तेद्विजाःक्षत्रतां
गताः॥ ११॥ गोभ्योदत्तिसमास्थायपीताःकृष्युपजीविनः॥ स्वधर्मान्नानुतिष्ठन्तितेद्विजावैश्यांगताः॥ १२॥ हिंसानृतप्रियालुब्धाःसर्वकर्मोपजीविनः॥ कृष्णाः
शौचपरिभ्रष्टास्तेद्विजाःशूद्रतांगताः॥ १३॥ इत्येतैःकर्मभिव्यस्ताद्विजावर्णांतरंगताः॥ धर्मोयज्ञक्रियातेषांनित्यंनप्रतिषिध्यते॥ १४॥ इत्येतेचतुरोवर्णयिषां
ब्राह्मीसरस्वती॥ विहिताब्रह्मणापूर्वलोभात्त्वज्ञानतांगताः॥ १५॥ ब्राह्मणाब्रह्मतंत्रस्थास्तपस्तेषांननश्यति॥ ब्रह्मधारयतांनित्यंब्रतानिनियमांस्तथा॥ १६॥

१ ॥ ब्राह्मंब्राह्मणजातिमत् तत्रहेतुः ब्रह्मणेति वर्णतांक्षत्रियादिभावम् ॥ १० ॥ रक्तांगाः रजोगुणमयाः ॥ ११ ॥ पीताः रजस्तमोमयाः ॥ १२ ॥ कृष्णाः केवलतमोमयाः ॥ १३ ॥ व्यस्ताः पृथक्कृताः द्विजाः ब्राह्मणाः तेषांचतुर्णामपिवर्णानां ॥ १४ ॥ चतुरः चत्वारः ब्राह्मीवेदमयी चतुर्णामपिवर्णानां लोभदोषेणतु अज्ञानतांतमोभावंताः शुद्धा अनधिकारिणो वेदजाता इत्यर्थः ॥ १५ ॥ ब्रह्मतंत्रवेदोक्तानुष्ठानंतस्थाः तत्पराः अतस्तेषां ब्रह्म आत्मानं धारयतां पुरुषार्थत्वेन निश्चिन्वतां जिज्ञासूनांतप आदिकं न नश्यति ॥ १६ ॥